

Meer taal in het onderwijs in brussel

Taalachterstand? Helemaal niet! Dankzij de rijkdom aan talen hebben we juist een taalvoorsprong. Die moeten we meer leren benutten. Deze mini-brochure wil op een toegankelijke manier een houvast bieden aan iedereen die wil nadenken over meertalige trajecten in het Brussels onderwijs.

AAN DE SLAG MET DE MEERTALIGE REALITEIT IN HET BRUSSELS ONDERWIJS

Opgroeien in Brussel betekent je permanent onderdompelen in een taalbad. Het Nederlandstalig en Franstalig onderwijs kunnen elkaar op het vlak van hun taal versterken.

Nederlands, Frans, Engels en de vele thuistalen bieden heel wat kansen om in ons onderwijs meertalig te werken. De verschillende talen kunnen elkaar versterken en ondersteunen.

Er zijn geen grootse of ingrijpende structuurveranderingen nodig om toch het verschil te maken. Binnen de huidige regelgeving zijn er heel wat mogelijkheden die nog onvoldoende benut worden.

In deze brochure bespreken we enkele belangrijke inzichten over meertalig opgroeien en verwijzen we door naar een paar websites om de mogelijkheden te verkennen.

MEERTALIG OPGROEIEN: EEN WAAIER AAN MOGELIJKHEDEN

Als we kinderen en jongeren in deze stad meertalig willen laten opgroeien via meertalige trajecten op school, dan moeten we rekening houden met de diversiteit van de leerlingenpopulatie. Die diversiteit vereist een diverse aanpak. Om alle Brusselse kinderen en jongeren passende keuzes aan te bieden, is het belangrijk om over een aantal basisinzichten te beschikken.

1. Meertalige taalverwerving, een fluitje van een cent?

Over factoren die invloed hebben op meertalige taalverwerving

Meertalige taalverwerving gaat niet (voor iedereen) vanzelf. Er zijn heel wat factoren die een rol spelen bij een al dan niet succesvolle (meertalige) taalverwerving.

Motivatie bij leerlingen speelt een cruciale rol in krachtig taalonderwijs. Er moet ook voldoende contact zijn met de te leren talen en het taalaanbod moet rijk en gevarieerd zijn.

Leerlingen moeten veel kansen krijgen om in contact te komen met de taal die op school gebruikt wordt. Ze moeten gestimuleerd worden om die taal actief te gebruiken, zonder dat de andere talen die ze kennen uitgesloten worden.

TIP: Een taaltaak moet de leerlingen prikkelen vanuit hun interesse en hen talig uitdagen door een haalbaar taalaanbod boven hun niveau te bieden. De leerlingen moeten voldoende kansen krijgen om de doeltaal te oefenen en te herhalen.

2. Taal twee na taal één of toch meerdere talen door elkaar?

Over simultane en successieve taalverwerving

Bij simultane taalverwerving leren kinderen, soms vanaf de geboorte, meerdere talen tegelijkertijd. Deze taalverwerving kan persoonsgebonden verlopen (bv. Frans praten met de ene ouder en Nederlands met de andere) of situatiegebonden (bv. thuis Frans spreken en Nederlands in de opvang). Twee of meerdere taalsystemen ontwikkelen zich tegelijkertijd naast elkaar.

Bij successieve taalverwerving leren kinderen vanaf de geboorte hun eerste taal en komen ze pas nadien in contact met een tweede taal (bv. kleuterschool). Het tweede taalsysteem bouwt verder op het taalsysteem ontwikkeld in de eerste taal. Voor veel Brusselse kinderen is het een combinatie van beide: twee of meer talen thuis (simultaan) en dan nog eens een andere schooltaal (successief).

De manier waarop leerlingen talen ontwikkelen, kan heel verschillend zijn. Sommige kinderen kennen de schooltaal nog niet, maar hebben al een (meertalige) taalontwikkeling doorgemaakt in andere talen. Andere kinderen hebben dan weer de schooltaal verworven in de opvang en nog andere kinderen hebben zowel de schooltaal als een andere taal simultaan verworven.

TIP: Om zicht te krijgen op de verschillen in taalverwerving bij je leerlingen, kan je een talenpaspoort per leerling maken. Zo kan je via een divers en rijk taalbad op de taalverwerving van je leerlingen inspelen.

3. Een taal om te leren en een taal voor het leven?

Over alledaagse en schoolse taal

Kinderen gebruiken alledaagse taal om te praten met familie en vrienden. Die taal heeft een eigen woordenschat en structuur (bv. concrete woordenschat, het hier-en-nu ...). Dit kan de taal zijn die op school gebruikt wordt of een andere taal. Kinderen gebruiken daarnaast ook een schoolse taal. Die schoolse taal is de taal die in de klas wordt gebruikt, om te onderwijzen en te leren (bv. instructies) en de vaktaal (bv. taal gekoppeld aan een leergebied). Ook die schoolse taal heeft specifieke kenmerken (bv. abstracte taal, specifieke woordenschat ...). Die taal kan ook thuis gestimuleerd en ontwikkeld worden (bv. interactief voorlezen, voeren van complexere gesprekken ...).

Het is goed dat ouders ook de taal van de school leren om bijvoorbeeld met de leerkrachten te communiceren, maar met hun kinderen blijven ze best hun moedertaal spreken. Een goed ontwikkelde thuistaal (met zowel alledaagse als schoolse taal) is een groot hulpmiddel voor een vlotte ontwikkeling van de taal die op school gebruikt wordt.

Er zijn dus veel stimulansen en aandacht nodig voor een goede en rijke ontwikkeling van de thuistaal. Ondersteuning van ouders is hierbij essentieel.

TIP: Geef ouders informatie en ondersteuning over taalstimulering in de thuistaal en meertalig opvoeden. Er is heel wat materiaal beschikbaar om hierover met ouders aan de slag te gaan.

4. En wat als mijn taal niet het Nederlands, Frans of Engels is?

Over additieve en subtractieve tweetaligheid

Niet elke taal heeft dezelfde maatschappelijke status. Dat is althans de perceptie. Sommige talen worden veel meer gewaardeerd dan andere. Zo wordt bijvoorbeeld het Engels in onze samenleving als heel belangrijk naar voren geschoven. Talen met een zogenaamd hoge status worden gestimuleerd, positief bekrachtigd en komen vaak aan bod. Dat zorgt ervoor dat die taal vlotter geleerd wordt. Dat heet additieve meertaligheid. Talen met een zogenaamd lage status worden veel minder gestimuleerd (bv. een niet-Europese thuistaal). Dat kan leiden tot subtractieve taalontwikkeling, waarbij de ene taal de andere verdringt. Dat kan leiden tot een gebrekkige ontwikkeling van de eerste taal, die net de solide basis zou moeten vormen voor succesvol meertalig opgroeien.

Scholen en leerkrachten moeten bewust omgaan met de zogenaamde status van de talen die hun leerlingen hanteren. Zorg dat leerlingen trots kunnen zijn op de talen die ze spreken.

TIP: Door alle thuistalen een actieve plaats te geven op school of door nieuwsgierig te zijn naar de talen die leerlingen meebrengen in de klas, creëer je waardering ten aanzien van alle talen, ook talen met een zogenaamd lagere status. Ook het cultureel bewustzijn wordt hierdoor aangescherpt. De methodiek talensensibilisering kan hierbij helpen.

5. Ik heef you niet gezien!

Over 'translanguaging' en correctieve feedback

Bij 'translanguaging' maken leerkracht en leerling gebruik van hun volledige talige repertoire. Ze zetten de kennis en vaardigheden in verschillende talen in om tot betere leerresultaten te komen.

Bij 'correctieve feedback' ga je expliciet in op vormfouten bij het taalleren. Je creëert ruimte voor expliciet taalonderwijs (de taal leren en inoefenen) om tot een verhoogde taalvaardigheid te komen.

TIP: Door leerlingen even in hun thuistaal elkaar te laten ondersteunen, kan je taalbegrip en taalleren versnellen en verstevigen. Sommige fouten horen taalleerders gewoon niet. Maak je leerlingen bewust van deze fouten en help hen om de kloof te overbruggen door terug te koppelen naar hun thuistaal (of naar een andere taal die ze kennen).

6. Het gaat niet alleen over taal...

Over (meertalige) taalverwerving en het sociaal-economische milieu

De factor 'taalachtergrond' of 'thuis taal' blijkt vaak minder bepalend te zijn voor het succesvol (taal)leren dan de verschillen in de sociaal-economische context.

Wees je bewust van de sociaal-economische situatie van je leerlingen en investeer in de ontwikkeling van cultureel kapitaal (kennis en vaardigheden die leerlingen vanuit hun context hebben meegekregen).

TIP: Door breed leren (leren binnen diverse leer- en leefomgevingen) vergroot je de kennis van de wereld bij je leerlingen. Die kennis ondersteunt een rijke taalontwikkeling.

7. Elke leerkracht is een taalleerkracht!

Over effectieve didactiek bij meertaligheid

De aanpak van goed onderwijs is niet anders in een meertalige context. De basisdidactiek blijft dezelfde, maar moet wel gekoppeld worden aan inzichten op het vlak van meertalige taalontwikkeling.

Als leerkracht moet je inzichten hebben in taalonderwijs, taalverwerving, meertaligheid, taalgericht vakonderwijs, CLIL-methodieken ... en zoeken naar een goed evenwicht tussen impliciet en expliciet taalonderwijs.

TIP: Combineer een communicatieve, taakgerichte aanpak met meer expliciet taalleren en taalinstructie, ook in andere vakken.

Meer weten

Er zijn heel wat mogelijkheden om meertaligheid een plaats te geven op school: vreemdetalenonderwijs, talensensibilisering, functioneel meertalig leren, taalinitiatie, CLIL, immersieonderwijs ...

Verschillende overheden (en andere organisaties) creëren middelen en mogelijkheden voor projecten rond meertaligheid en onderwijs.

Voor het Nederlandstalig onderwijs biedt het Onderwijscentrum Brussel, met haar www.brusselvoltaal.be website, een 'toegangspoort tot informatie en ondersteuning voor meertaligheid' met informatie over activiteiten, lesmateriaal en andere relevante bronnen.

Voor het Franstalig onderwijs biedt de website www.enseignement.be/index.php?page=28553 een overzicht van alle mogelijkheden in het onderwijs van de Franse Gemeenschap. Een brochure over meertalig onderwijs biedt gedetailleerde informatie over taalonderwijs, inclusief immersieonderwijs.

De website marnixplan.org van het Marnix-plan voor een meertalig Brussel populariseert wetenschappelijke kennis over het leren van talen en informeert over de vele manieren om meertaliger te worden in Brussel.

De betalky-website betalky.brussels geeft een overzicht van de initiatieven van de Brusselse minister voor de promotie van meertaligheid.

V.U.: Philippe Van Parijs, voorzitter van de Brusselse Raad voor Meertaligheid, Kunstlaan 9, 1210 Brussel

